

JACEK WOŹNIAK

Urząd Miasta Krakowa

STRATEGIA KRAKÓW 2030 – AMBITNY PLAN MIASTA, W KTÓRYM CHCE SIĘ ŻYĆ

Abstract: Strategy Cracow 2030 – An Ambitious Plan of the City Where Life Can Be Enjoyed. The article discusses selected issues concerning both the activities and the contents of *Strategy Cracow 2030 – An Ambitious Plan of the City Where Life Can Be Enjoyed*. The author analyses how selected concepts well known in the local and regional development policy literature and practice such as territorial capital, second-tier city, integrated territorial planning and metropolisation are reflected in the key development planning document of the second-largest Polish city. The strategy was adopted by the City Council in February 2018. The article focuses in particular on the applied work method, based on an advanced partnership and cooperation of key stakeholders, assumptions adopted in the strategy and axiology, identified challenges and development resources, and metropolitan city aspirations. The author also discusses selected issues regarding implementation system of the strategy.

Keywords: City development strategy, integrated territorial planning, metropolis, second-tier city, territorial capital, urban areas.

Wprowadzenie

Kraków ma uprzywilejowaną pozycję spośród polskich miast: jest najbardziej rozpoznawalnym polskim miastem na świecie (czego potwierdzeniem jest ponad 12 mln odwiedzających w 2017 r.), ma najlepszą reputację wśród dużych miast w Polsce [*Ranking Miast Wojewódzkich 2017*], stanowi centrum codziennej aktywności dla ponad 1,2 mln użytkowników. Jest największym w Polsce międzynarodowym ośrodkiem dla globalnych usług biznesowych. Pełni wyjątkowe w skali kraju funkcje symboliczne.

Strategia Kraków 2030. Tu chcę żyć. [SRK 2030] to kluczowy dokument planowania strategicznego, który wyznacza kierunki miejskiej polityki oraz pokazuje szanse i zagrożenia dla miasta w jego bliższej i dalszej przyszłości. Została przyjęta przez Radę Miasta Krakowa w lutym 2018 r., po niemal 5 latach prac. W stosunku do

innych dokumentów planistycznych w mieście wyróżnia się skalą i innowacyjnością uspołecznionego procesu przygotowania oraz silną orientacją na planowanie rozwoju w układzie terytorialnym.

Dla autora prezentowanego opracowania, jako osoby odpowiedzialnej za całość prac (od września 2015 r.) i współautora *SRK 2030*, celem tekstu jest w szczególności przedstawienie, jak wybrane pojęcia i koncepcje, dobrze opisane w literaturze poświęconej nowej polityce regionalnej i terytorializacji polityki rozwoju oraz nowej geografii ekonomicznej, takie jak kapitał terytorialny, metropolizacja miast, *second tier city*, przestrzeń przepływów, znalazły odzwierciedlenie w dokumencie *SRK 2030*.

SRK 2030 prezentuje i wzmacnia **myślenie o Krakowie w kategoriach metropolitalnych**. *SRK 2030* wskazuje na konieczność skutecznego kreowania funkcji metropolitalnych Krakowa, w wymiarze ponadregionalnym, krajowym i międzynarodowym. Istnieją funkcje metropolitalne które – w warunkach Polski – są możliwe do zbudowania tylko przez dwa miasta: Kraków i Warszawę. Funkcje te mają stworzyć istotną przewagę konkurencyjną, ich wzmocnienie przełoży się także na poprawę jakości życia mieszkańców.

Jednym z motywów przewodnich *SRK 2030* jest konieczność budowania otwartej, współczesnej metropolii, a więc – w obecnych warunkach – **metropolii sieciowej**. Współcześnie metropolia jest definiowana bowiem przede wszystkim poprzez strukturę i powiązania funkcjonalne miasta [Sagan 2011]. Odległość fizyczna odgrywa zdecydowanie mniejszą rolę, ważniejsze są powiązania funkcjonalne, o charakterze sieciowym. Współgra to z teorią przestrzeni przepływów, która zwraca uwagę na rosnące znaczenie powiązań dla generowania rozwoju [Castells 2005]. W warunkach Krakowa kluczowe znaczenie mają powiązania funkcjonalne: ekonomiczne, społeczne, migracyjne, naukowe, transportowe, kulturowe i inne ze stolicą kraju oraz konurbacją górnośląską [Woźniak 2015].

SRK 2030 deklaruje aspiracje przejścia Krakowa ze ‘stanu’ dużego miasta do ‘stanu’ metropolii. Jest to spójne z poglądem wyrażonym przez Jałowieckiego, że współcześnie metropolia sieciowa zastępuje tradycyjnie rozumiane miasto – terytorium [Jałowiecki 2009].

Atrybutem metropolii jest szczególnie wysoki poziom kapitału ludzkiego, intensywna działalność naukowo-badawcza oraz nagromadzenie innowacyjnych firm, instytucji publicznych [Sagan 2011]. W takim rozumieniu metropolia przenosi akcenty z parametrów głównie ilościowych na jakościowe. W tym także zauważamy szanse dla Krakowa, który liczbą mieszkańców czy też użytkowników nie może wyróżnić się na tle Europy, lecz dzięki koncentracji specyficznych funkcji już jest **kompaktową metropolią**, tzn. relatywnie niewielkim miastem, lecz wyposażonym we wszystkie atrybuty typowe dla metropolii (sformułowanie prof. Jacka Szlachty podczas prac nad *SRK 2030*). Takie postrzeganie trajektorii rozwojowej Krakowa widać także w wypowiedzi Szlachty, udzielonej dla *SRK 2030*: *Kraków nasz widzimy metropolitalny*. Oczywiście nie chodzi o liczbę mieszkańców, ale o funkcje, które – poprzez

jakość życia, ład przestrzenny, dobrą dostępność – pozwolą wygrywać rywalizację o mieszkańców, turystów czy inwestycje. Kraków ma warunki do bycia w europejskiej czołówce; posiada bogatą paletę światowych i europejskich funkcji w sferach, takich jak: nauka, edukacja, kultura, turystyka, czy biznes międzynarodowy. To wszystko pozwala na tworzenie miejsc pracy trwałych i wysokiej jakości’ [SRK 2018].

W centrum *SRK 2030* znajduje się także **koncepcja miasta kreatywnego**. Promotorem tego pojęcia jest Landry, zdaniem którego nie każde miasto jest z definicji kreatywne zaś bardzo niewiele miast utrzymuje kreatywność przez długi czas. Zadaniem miast kreatywnych jest rozwijanie warunków administracyjnych, infrastrukturalnych, gospodarczych, kulturalnych i psychologicznych, tak aby mogły przez długi czas pozostać kreatywne [Landry 2018]. Kreatywne miejsce ma silną kulturę, gdzie ludzie mogą pokazywać swoje talenty, które są następnie wychwytywane, wykorzystywane i promowane dla wspólnego dobra. Talenty te działają jak katalizator i model do naśladowania dla rozwijania i przyciągania kolejnych talentów [Landry 2018]. Miasta kreatywne wykorzystują kreatywność w swojej strategii jako zasób rozwojowy, a nawet jako główny zasób rozwojowy, zastępujący takie dobra, jak węgiel czy stal. Refleksy tej koncepcji znalazły się w *SRK 2030* w rozdziałach ‘Plan strategiczny’ oraz we ‘Wprowadzeniu’.

Według sporządzonego przez Landry’ego indeksu kreatywności, Kraków nie jest jeszcze – w chwili obecnej – miastem kreatywnym, chociaż ma ku temu wystarczające potencjały. Takie są też aspiracje Krakowa wyrażone w *SRK 2030*, miasta sieci, współpracy, strategii i wizji. Znajduje to potwierdzenie w wypowiedzi Landry’ego dla *SRK 2030*: *Jesteśmy świadkami przeprojektowywania świata i wszystkich jego systemów. Zmiany są tak ogromne jak te, które przyniosła rewolucja przemysłowa. Digitalizująca się rzeczywistość wokół zmienia nasze pojęcie o miejscu, przestrzeni i czasie. Musimy być kreatywni w analizowaniu i planowaniu tego świata i uczynić Kraków miejscem, gdzie ludzie chcą po prostu żyć. I zarażać innych wizją budowania, dynamicznego, zrównoważonego i bogatego Krakowa* [SRK 2018].

SRK 2030 wpisuje Kraków w koncepcję **second tier cities**. Są to miasta, nie będące stolicami państw, które zajmują wysoką pozycję jako ośrodki miejskie w skali globalnej oraz mają bardzo istotny wkład w gospodarkę kraju. Posiadają jednocześnie bogactwo aktywności, zapewniające wysoką jakość życia. To nie są miasta ‘drugiej klasy’ czy kategorii, nie są także mniej ważne niż miasta stołeczne. W klasyfikacji ESPON ujęto 124 *second tier cities*, w których mieszka 80% miejskiej populacji Europy [Szlachta 2014; ESPON & European Institute... 2012]. Kraków chce grać w tej lidze.

Kapitał terytorialny to jedna z kluczowych koncepcji w ramach nowej polityki regionalnej oraz współczesnych modelach wzrostu gospodarczego [Noworól 2013; Zaucha *et al.* 2015]. Kapitał ten oznacza zasób *aktywów tworzących podstawy wzrostu endogenicznego w każdym mieście (...), sposobów podejmowania decyzji i profesjonalnych umiejętności najlepszego wykorzystania aktywów, takich jak m.in. tradycje,*

jakość życia, korzyści aglomeracji generowane przez miasta, sieci biznesowe, które przyczyniają się do zmniejszania kosztów transakcyjnych, czynniki miękkie, jak np. zrozumienie, obyczaje, i nieformalne zasady, które umożliwiają podmiotom gospodarczym współpracę w warunkach niepewności, systemy wartości oraz lokalne rozwojowe środowisko, będące wynikiem współdziałania instytucji, producentów, naukowców i polityków, które umożliwiają rozwój kreatywności oraz innowacje [OECD 2001]. Według Markowskiego kapitał terytorialny ma charakter dynamicznego w czasie i przestrzeni „złożonego dobra klubowego” dostępnego dla użytkowników (klubu) działających (ego) w ramach obszaru funkcjonalnego. W tym ujęciu istotą budowania trwalej przewagi konkurencyjnej w danym obszarze funkcjonalnym jest zbudowanie złożonego „interaktywnego zasobu” będącego wynikiem intensywnych relacji (aktywności) między ludźmi cechującymi się wysoką przedsiębiorczością, innowacyjnością i zaufaniem, którzy wytwarzają szczególną wartość dodaną pozwalającą na uzyskiwanie wysokiej produktywności sektora wytwórczego [Markowski 2011].

W *SRK 2030* można odnaleźć liczne nawiązania do tej właśnie koncepcji, szczególnie w rozdziałach ‘Plan strategiczny’ oraz we ‘Wprowadzeniu’ – ‘wartości i zasady’. Było to podyktowane przekonaniem, że kapitał terytorialny to silne i trwałe (nawet – odnawialne) źródło przewagi konkurencyjnej miasta, tworzące najlepsze warunki do działalności gospodarczej i wzmocnienia poziomu życia mieszkańców.

1. Założenia przyjęte w pracach nad *SRK 2030*

W pracach nad *SRK* został przyjęty zestaw założeń, które miały na celu stworzyć ramy dla prac i samego dokumentu, porządkując podstawowe kwestie, w tym także metodyczne. Przyjęte założenia odgrywają zatem ważną rolę, będą miały także znacznie we wdrażaniu *SRK 2030*:

- Celowość: strategia to wybór, zatem nie może być prostą sumą oczekiwań różnych środowisk. Koncentrujemy się na polityce rozwoju miasta, jednocześnie doceniając znaczenie podnoszenia jakości życia mieszkańców.
- Kompletność: strategia obejmuje zagadnienia kluczowe, najważniejsze dla rozwoju miasta, również te, które nie leżą w bezpośrednich kompetencjach samorządu gminy. W praktyce wyjście poza zadania i kompetencje ustawowe gminy nie było łatwe dla przedstawicieli administracji publicznej, wyrazem takiego podejścia był argument – skoro nie mamy jako gmina wpływu na daną sferę, jak możemy zobowiązywać się do proponowanych działań? Moim zdaniem, kwestia braku wpływu jest tutaj względna, czasem wynika z braku wiedzy, czasem z oportunistu. Pomocne okazało się rozróżnienie, na sferę zadań własnych, które należą do bezpośrednich, ustawowych kompetencji gminy, sferę współpracy, czyli działań, na realizację których gmina ma wpływ zaledwie pośredni poprzez inicjowanie, wspieranie i koordynację działań różnych podmiotów, oraz sferę oddziaływania – aktywności

pozostające poza formalnymi kompetencjami gminy, które jednak mogą być wykorzystane dla osiągnięcia celów zapisanych w SRK, realizowane przez inne podmioty publiczne i prywatne (przykładem może być zaangażowanie miasta w rządowy projekt budowy północnej obwodnicy miasta lub budowę metra). Percepcja mieszkańców jest inna, absolutna większość nie rozróżnia bowiem kompetencji poszczególnych organów administracji publicznej, jednak podzielają oni myślenie, że za wszystko co dzieje się (lub nie) w mieście i tak odpowiada prezydent.

- **Zasięg:** strategia pokazuje konieczność myślenia o rozwoju miasta w kontekście szerszym niż jego granice administracyjne. Obszar rozwoju tworzy zatem Kraków wraz z otaczającym go obszarem metropolitalnym. Jest tu bezpośrednio nawiązanie do koncepcji obszarów funkcjonalnych, która odwołuje się do konieczności długofalowego budowania kapitału terytorialnego. Podejście takie wymaga wielopoziomowego współdziałania samorządów terytorialnych i innych podmiotów dla kreowania kapitału terytorialnego w wyodrębnionym obszarze.
- **Finansowanie:** strategia jest planem na przyszłość finansowaną przede wszystkim przez środki pochodzące z zasobów własnych, co pozwala uniezależnić realizację od ewentualnych możliwości zewnętrznego finansowania.
- **Mierzalność:** strategia ma zapewniać możliwości pomiaru realizacji jej celów oraz pokazywać kontekst możliwości finansowania.
- **Skuteczność:** strategia bez sprawnego mechanizmu zapewniającego wdrożenia będzie bezwartościowa.

2. Wyzwania rozwojowe

Jednym z pierwszych zadań podczas prac nad *SRK 2030* było zdefiniowanie wyzwań rozwojowych. Katalog wyzwań zawarty w *SRK 2030* jest szeroki, podobny do tych, wobec których stoją inne duże miasta Europy i świata pod koniec drugiej dekady XXI w. W większości są to jednak wyzwania specyficzne dla Krakowa:

- poprawa jakości środowiska przyrodniczego, przede wszystkim powietrza, dostosowania do polityki klimatycznej, szczególnie w zakresie ograniczania emisji i poprawy efektywności energetycznej, zbudowanie odporności miasta na negatywne skutki zmian klimatycznych;
- zapewnienie dopływu z zewnątrz wysokiej jakości kadr dla dalszego rozwoju nowoczesnej gospodarki, oraz odpowiedniej liczby studentów, w tym z zagranicy, dla ośrodka akademickiego;
- procesy demograficzne, w tym starzenie się społeczeństwa i zmniejszanie liczby mieszkańców (jednak skutki tych procesów będziemy obserwować w Krakowie przede wszystkim po roku 2030);
- poprawa ładu przestrzennego, podniesienie jakości i estetyki przestrzeni publicznych, poddawanych silnej presji ekspansywnych procesów inwestycyjnych, po-

trzeba równoważenia rozwoju miasta, tak by było spójne i funkcjonujące jako jeden organizm;

- rozlewanie się miasta powodowane niekontrolowaną suburbanizacją;
- wycofywanie się w prywatność części społeczeństwa miasta, niechęć do uczestniczenia w tworzeniu wspólnoty, postaw obywatelskich i lokalnych więzi społecznych;
- oczekiwania ludzi młodych, związane z nowym miejskim stylem życia, potrzebujących atrakcyjnych przestrzeni dla wspólnej pracy i spędzania wolnego czasu, w zasięgu spaceru lub roweru;
- zbyt wysoki udział samochodów prywatnych w systemie transportowym miasta i Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego (KOM), potrzeba radykalnego zwiększenia mobilności przestrzennej w ramach miasta i KOM;
- negatywne skutki globalizacji w postaci m.in. gwałtownych wahań koniunktury oraz zwiększonej mobilności rynku pracy;
- niepewność wynikająca z procesów ekonomicznych i politycznych toczących się w UE i na jej zewnętrznych granicach;
- przygotowanie się na przyjazd i przyjęcie istotnych liczebnie grup ludzi, niosących ze sobą nowe kultury i nowe style życia, przygotowanie mentalne mieszkańców i instytucji miasta;
- zapewnienie dla polityki rozwoju nowych źródeł finansowania, wobec spodziewanego radykalnego ograniczenia bezzwrotnych funduszy zagranicznych;
- negatywny wpływ masowego ruchu turystycznego na funkcjonowanie miasta i jakość życia mieszkańców;
- uczynienie KOM bardziej zintegrowanym, zwartym terytorium, co pozwoli na jego lepsze powiązanie i wykorzystanie potencjałów (kapitału terytorialnego), a w konsekwencji zwiększenie konkurencyjności Krakowa i całego KOM.

Odpowiedź na wyżej wskazane wyzwania rozwojowe została sformułowana w Wizji Krakowa 2030 oraz w Planie na Kraków.

3. Jakie są najważniejsze zasoby Krakowa?

Wyjątkowość Krakowa to nie tylko przekazywany przez kolejne pokolenia depozyt, to również rozwijane przez pokolenia zasoby dla kreowania rozwoju. To unikalne walory miasta, pozwalające skutecznie stawiać czoło narastającym wyzwaniom globalnym.

Ludzie

Kraków dysponuje wysokiej jakości kapitałem ludzkim. We współczesnym zglobalizowanym świecie to najbardziej stabilny i najważniejszy zasób rozwojowy. W czasach negatywnych trendów demograficznych Kraków jest atrakcyjny dla ludzi wykształconych i kreatywnych.

Kultura i dziedzictwo narodowe

Kraków jest najważniejszym depozytariuszem dziedzictwa narodowego. To budowany od wieków zasób materialny i duchowy, tożsamość i tradycja narodowa. Z kultury wynika kreatywność, skłonność do innowacji i eksperymentów.

Ośrodek akademicki

Od ponad 650 lat Kraków to Uniwersytet. Ośrodek akademicki jest trwale zespolony z miastem, buduje unikalny zasób wiedzy. Jest kluczem do konkurencyjności i innowacyjności miasta i całego regionu.

Ważny ośrodek religijny

W swojej historii Kraków był miejscem życia i działalności wielu świętych, odbywają się tu ważne wydarzenia religijne, ma znaczny potencjał jako cel światowej turystyki religijnej.

Dynamiczny rozwój gospodarki opartej na wiedzy

Zupełnie nowy proces w życiu gospodarczym miasta, który włącza Kraków w obieg nowoczesnej ekonomii świata.

4. Wartości i zasady

SRK 2030 odwołuje się do określonego systemu wartości i zasad. Aksjologia, na której budowane jest podejście strategiczne, stanowi istotny czynnik wspierający rozwój [Klasik 2000]. Zakłada się, że sklasyfikowane wartości i zasady będą podzielane zarówno przez mieszkańców, jak i administrację publiczną, która będzie kierować się nimi w zarządzaniu miastem, realizacji polityk publicznych czy w codziennych kontaktach z mieszkańcami. Stają się one wyznacznikami oczekiwań mieszkańców wobec zarządzających miastem. Zasady, odwołując się do postawy obywatelskiej, wzmacniają poczucie wspólnotowości:

Odpowiedzialność, rozumiana również jako sprawność struktur samorządowych, skuteczność działania, odpowiedzialność za wysoką jakość życia oraz przestrzeń publiczną.

Otwartość, rozumiana także jako otwarcie na nowe propozycje rozwiązywania spraw społecznych, na przyjeżdżających do Krakowa, także otwartość na otaczające Kraków gminy.

Dialog społeczny, rozumiany jako zachęta i inspiracja kierowana do mieszkańców przez administrację samorządową, zachęta do angażowania się w rozwój miasta i współdecydowania o nim.

Budowanie konkurencyjności, całość polityki rozwoju powinna być ukierunkowana na trwałe wzmacnianie konkurencyjności miasta oraz KOM, w tym także wzmacnianie własnych zasobów rozwojowych.

Poddając analizie zasoby rozwojowe, jakie Kraków ma do dyspozycji, biorąc pod uwagę aktualną pozycję konkurencyjną w kraju i za granicą, uwzględniając wyzwania oraz prognozowane trendy rozwojowe, wskazane zostały **dziedziny, w których chcemy aby Kraków był liderem:**

- Przedsiębiorczość oparta na kreatywności (firmy technologiczne, *start-upy*).
- Najbardziej zaawansowane usługi dla biznesu, wymagające wysoko wykwalifikowanych kadr.
- Przemysł czasu wolnego (w tym turystyka).
- Ośrodek naukowy i dydaktyczny, dysponujący konkurencyjną infrastrukturą badawczą i laboratoryjną.
- Jakość życia, w tym oferta spędzania czasu wolnego (*genius loci* Krakowa).
- Pełnienie funkcji symbolicznych (depozyt dziedzictwa i tożsamości narodowej, wizerunek najbardziej rozpoznawalnego na świecie polskiego miasta (*soft power* Krakowa)).
- Kreowanie współczesnej kultury artystycznej, rozwijającej się w lokalnym środowisku twórców i artystów.

5. Jakie są aspiracje Krakowa wyrażone w *SRK 2030*?

- **Kraków – jedno z dwóch najważniejszych miast Polski**

Kraków ze względu na siłę demograficzną, ekonomiczną, społeczną i kulturową jest drugim miastem Polski. Dysponuje wyjątkowymi funkcjami metropolitalnymi, oddziałując –w różny sposób – na region, kraj, ale również Europę i świat. Chcemy wzmocnić pozycję Krakowa jako jednego z dwóch najważniejszych miast Polski.

- **Kraków – silna europejska metropolia**

Chcemy wzmocnić pozycję Krakowa jako ważnego ośrodka w sieci współpracy metropolii w Polsce i w Europie. Stąd tak duży nacisk położony jest na wzmocnienie powiązań i budowanie sieci współpracy Krakowa z innymi metropoliami, tworzącymi innowacje i rozwój. Szczególne znaczenie ma wzmocnienie relacji z Warszawą i z Górnym Śląskiem.

- **Kraków - miasto inteligentne (*smart city*)**

Idea miast inteligentnych wpisuje się w szerszą koncepcję rozwoju przyjętą przez UE, jaką jest tzw. inteligentny rozwój.

6. Współpraca w budowaniu strategii

Prace nad *SRK 2030* były wyjątkowe, określenie to jest uprawnione zarówno biorąc pod uwagę skalę, zakres, jak i innowacyjne rozwiązania, zastosowane podczas prac. Wydaje się, że podczas prac nad *SRK 2030* udało się osiągnąć pożądaną masę

krytyczną zainteresowania i współpracy lokalnych interesariuszy. We wszystkich aktywnościach związanych z pracami nad SRK 2030 wzięło udział ok. 1000 osób.

„Tu chcę żyć. Kraków 2030” to hasło szerokiej kampanii, której celem było zachęcenie mieszkańców do zaangażowania się w prace nad Strategią Rozwoju Krakowa.

Chciałbym zwrócić uwagę na niektóre z zastosowanych podczas prac rozwiązań, które opisują przyjętą formułę współpracy:

KrakHack – pierwszy w Polsce przykład zastosowania formuły miejskiego hackathonu w ramach prac nad strategią rozwoju miasta. Innowacyjne rozwiązanie spowodowało zaangażowanie potencjału i kreatywności przede wszystkim młodych krakowian, zaangażowały się niemal wszystkie lokalne organizacje *start-upowe*, środowisko studentów, niezależnych firm i stowarzyszeń. Przez dwa dni blisko 150 osób, przez 24 godziny na dobę, pracowało nad rozwiązaniami służącymi lepszemu życiu w mieście. Innowacyjność zastosowanego przez miasto podejścia przyciągnęła uwagę mediów, w tym krajowych, co jest sprawą raczej bezprecedensową biorąc pod uwagę prace nad – z samego założenia – lokalną strategią rozwoju. Należy wspomnieć, że Urząd Miasta Krakowa wywiązał się ze zobowiązania podjętego w trakcie KrakHacka i wdrożył projekt zwycięzcy wydarzenia – KRKbot, czyli wykorzystanie nowych technologii w celu wygodniejszego dla części użytkowników załatwiania spraw urzędowych przez mieszkańców.

Dla lepszego dotarcia z przekazem do mieszkańców, zachęcenia do dyskusji, powołani zostali przez Prezydenta Krakowa **ambasadorzy SRK 2030**. Byli to przedstawiciele różnych środowisk, osoby o dużej rozpoznawalności, które chciały się aktywnie włączyć w proces myślenia o przyszłości Krakowa: Zofia Gołubiew, Andrew Hallam, Julien Hallier, Bartosz Szydłowski i Ewa Wachowicz stali się twarzami nowego planu na Kraków.

#Patchwork2030 – nazwa wydarzenia odwołuje się do różnorodności mieszkańców współczesnego Krakowa (która to różnorodność jest warunkiem koniecznym dla funkcjonowania metropolii). Dwudniowe wydarzenie, moderowane przez ambasadorów, miało za zadanie podjęcie próby odpowiedzi na pytania:

- czy Kraków jest kobietą?
- czy Kraków jest ekspatą?
- czy Kraków jest artystą?
- czy Kraków jest doświadczeniem?
- czy Kraków jest *outsourcingiem*?

Wartością dodaną był udział w debacie podsumowującej dwóch najważniejszych osób w województwie: Prezydenta Miasta oraz Marszałka Województwa Małopolskiego. Do tej pory dokumenty typu – Strategia Krakowa z 2003 r. czy *Strategia Województwa Małopolskiego 2020* były opracowywane przez Kraków i samorząd Małopolski w znacznym stopniu równolegle. Dziś widzimy, że nastąpiła pozytywna zmiana. Padły zatem pytania o to, jaką rolę w wizji rozwoju Małopolski będzie odgrywał Kraków? W jakim zakresie dokument określający strategię rozwoju Krakowa

powinien być brany pod uwagę przez władze województwa i *vice versa*? Przyjęcie przez miasto i województwo nowych strategii sygnalizuje współpracę. W jakich obszarach współpraca będzie niezbędna? Jakie obszary będą wymagały wspólnej realizacji? W aktualnej w kraju rzeczywistości społeczno-politycznej debatę taką należy zaliczyć do kategorii wyjątkowych.

Ważne, z założenia **ogólnokrajowe konferencje**, były istotną inspiracją merytoryczną dla *SRK 2030*: ‘Nowa polityka miejska’, ‘Finansowanie strategii rozwoju polskich metropolii – przykład Krakowa’, w których udział wzięli najlepsi eksperci w kraju, wyjazdowe posiedzenie plenarne KPZK PAN ‘Rola wielkich miast w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski’. Do dyskusji wykorzystano także duże wydarzenia kongresowe, które miały miejsce w tamtym czasie w Krakowie, jak Europejski Kongres Samorządowy.

Na kanwie prowadzonych prac chciałbym podzielić się obserwacjami dotyczącymi niektórych problemów:

- Problem z rozróżnieniem przez część osób czy uczestniczą w pracach nad strategią czy nad studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego? Studium w Krakowie było i jest bardzo rozpoznawalnym dokumentem, prace nad nim zakończyły się relatywnie niedawno wywołując wiele emocji. Dla prężnego i zaangażowanego w Krakowie środowiska architektów i urbanistów najbardziej naturalne i bezpośrednie skojarzenie z pracami planistycznymi to – studium. Jeśli nałożymy na to kontekst aktualnej debaty publicznej i politycznej w Krakowie, gdzie kwestie nadmiernej – zdaniem wielu – urbanizacji, zagęszczania miasta, wydawania pozwoleń na budowę, oskarżeń o niekontrolowaną zabudowę, presji deweloperów, są niemal codziennym przedmiotem zainteresowania lokalnych mediów, nie dziwi częste mylenie strategii ze studium czy adresowanie do *SRK 2030* wniosków typowych dla studium, a nawet planów miejscowych. Powodowało to sytuację, w której *SRK 2030* trudno było zaistnieć w świadomości i percepcji jako odrębny dokument, o odrębnym zadaniach, celach i metodologii.
- Problem z partykularyzmem – uczestniczący w procesie mieszkańcy skoncentrowani byli przede wszystkim na sprawach bardzo lokalnych, dotyczących najbliższego sąsiedztwa, (przysłowiowe dziury w chodniku czy na ulicy). W konsekwencji, należało przeznaczyć dużo czasu, szczególnie na początku procesu, aby wytłumaczyć mieszkańcom, jaka jest skala *SRK 2030*, jakie postulaty można do niej adresować itp.
- Problem z reprezentatywnością, balansem zaangażowania interesariuszy z różnych środowisk. W praktyce nadreprezentacją dysponowały środowiska związane z administracją publiczną oraz aktywistów miejskich, spośród których część niejako ‘etatowo’ angażuje się w dyskusje spraw aktualnych, nie zawsze mając na celu konkludowność, czasem bardziej autopromocję.
- Problem z harmonogramem – czas na przeprowadzenie prac powinien być tak wybrany, aby finalizacja nie pokrywała się z ostatnim rokiem kadencji władz

- samorządowych, gdyż wtedy nieuchronnie wpisze się to w retorykę, dynamikę i emocje kampanii politycznej. Nie musze dodawać, że nie jest to pożądana, z punktu widzenia merytorycznego, korelacja.
- Problem z zainteresowaniem mediów lokalnych tematyką planowania strategicznego, niełatwą w odbiorze (łatwiejsza w percepcji jest rzeczywistość wspomnianego wyżej Studium).

Podsumowanie.

Wnioski dla polityki miejskiej wynikające z prac nad SRK 2030

Prace nad *SRK 2030* dały asumpt dla poczynienia interesujących obserwacji i pozyskania doświadczeń, które mogą być interesujące i pomocne w analogicznych procesach animowanych przez samorzady polskich miast. Na tle tych obserwacji, jak też refleksji płynącej z pracy nad redakcją tekstu *SRK 2030*, zostały sformułowane wnioski oraz postulaty dotyczące zmian, szczególnie w otoczeniu regulacyjnym i funkcjonalnym polityki miejskiej w Polsce. Wprowadzenie ich życie mogłoby pozytywnie wpłynąć na procesy strategicznego planowania rozwoju, prowadzenie lokalnej polityki rozwoju, a więc również na zwiększenie atrakcyjności, innowacyjności i poprawę pozycji konkurencyjnej polskich miast, szczególnie miast dużych i metropolii. Wydaje się zatem uzasadnione:

- Stworzenie mechanizmów skutecznego zarządzania terytorialnego, w wymiarze lokalnym, regionalnym i krajowym.
- Konsolidacja i uporządkowanie systemu planowania, promowanie zintegrowanego planowania i prowadzenia polityki rozwoju i polityki przestrzennej, w tym także uporządkowanie relacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju gminy.
- Zbudowanie efektywnego ustroju metropolitalnego, co skutkować będzie nie tylko rozwiązaniem wielu problemów w wymiarze lokalnym, lecz jest kwestią wzmocnienia szans rozwojowych oraz pozycji konkurencyjnej całego państwa (uruchomienie potencjalnych możliwości rozwojowych państwa przez likwidowanie barier dla rozwoju tych obszarów, w których rozwój się koncentruje (obszary metropolitalne). Chodzi szczególnie o stworzenie odpowiednich ram dla planowania i zarządzania obszarami metropolitalnymi, jednolitych i dostępnych dla wszystkich ośrodków metropolitalnych.
- Promowanie planowania i zarządzania miejskimi obszarami funkcjonalnymi, zniesienie barier dla współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, także w celu poprawienia relacji pomiędzy miastami centralnymi a ich otoczeniem.
- Stworzenie aktualnego instrumentarium krajowej polityki miejskiej, uwzględniającego specyfikę polityki wobec miast dużych i metropolii oraz pozostałych ośrodków miejskich. W tym kontekście powraca postulat refleksji nad zbudowa-

- niem odrębnej ścieżki wsparcia miast, szczególnie dużych i metropolii, z poziomu krajowego, w formie np. dedykowanego programu operacyjnego, finansowanego ze środków krajowych.
- Stworzenie zachęt lub wprowadzenie obowiązku planowania i prowadzenia regionalnej polityki miejskiej przez samorządy wojewódzkie. Do tej pory zaledwie kilka samorządów wojewódzkich podjęło działania dla stworzenia programów i instrumentów w tym zakresie, m.in. województwo małopolskie [*Polityka miejska Województwa Małopolskiego 2013*], województwo pomorskie i lubelskie.
 - Porządkowanie systemu planowania i zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w zakresie uzyskiwania pozwoleń budowlanych. Konieczne jest przeprowadzenie zmian systemowych, dla przeciwdziałania chaotycznej zabudowie, rozlewaniu się miast, nadmiernej suburbanizacji, dewastacji przestrzeni publicznych, zjawisk powszechnych, ale niezwykle szkodliwych dla tkanki miejskiej, jakości życia w mieście, utrudniających wykorzystanie kapitału terytorialnego i obniżających pozycję konkurencyjną polskich miast.
 - Wzmocnienie zaangażowania obywatelskiego w działalność samorządową, wzmocnienie systemu i mechanizmów dialogu z mieszkańcami, w tym konsultacji społecznych, przez wprowadzanie nowych form aktywności obywatelskiej. Mowa tutaj o takich rozwiązaniach, jak wzmocnienie funkcji i kompetencji rad dzielnic, aby pełniej reprezentowały potrzeby społeczności lokalnych, wprowadzenie mechanizmów wspierania inicjatyw lokalnych, opierających się na szerokiej partycypacji, budujących wspólnotę w skali sąsiedzkiej i osiedlowej.

Literatura

- Castells M., 2007, *Spoleczeństwo sieci*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- ESPON & European Institute of Urban Affairs, Liverpool John Moores University, 2012, *Second Tier Cities in Europe: in an Age of Austerity Why Invest Beyond the Capitals?*
- Jałowiecki B. (red.), 2009, *Czy metropolia jest miastem?* Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.
- Klasik A., 2000, *Polityka regionalna państwa i polityka rozwoju województw – refleksja strategiczna*, [w:] *Polityka regionalna państwa*. J. Szomburg (red.). Gdańsk.
- Landry C., 2018, *Kraków uwolniony. Uwolnienie energii i kreatywnego potencjału miasta*. Raport na prawach rękopisu, Londyn.
- Markowski T., 2011, *Dylematy terytorialnego wymiaru w krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych*, [w:] *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego do roku 2010 a strategię rozwoju społeczno-gospodarczego województw*, J. Szlachta, J. Woźniak (red.). Studia KPZK PAN, t. XXXVII, Warszawa.
- Markowski T., 2014, *Zintegrowane planowanie rozwoju*, [w:] *Przyszłość wolności, wymiar krajowy – regionalny – międzynarodowy*, A. Kukliński, J. Woźniak (red). Biblioteka Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków.
- Noworól A., 2013, *Ku nowemu paradygmatowi planowania terytorialnego*. CeDeWu, Warszawa.

- OECD, 2001, Territorial Outlook, Paris.
- Polityka miejska Województwa Małopolskiego*, 2013, Małopolskie Studia Regionalne 1/27, 2013, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków.
- Sagan I., 2011, *Miedzy integracją a konkurencją. Gdańsko-Gdyński Obszar Metropolitalny*. Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.
- Szlachta J., 2014, *Europejski wymiar polityki miejskiej w Polsce*, [w:] *Badania miejskie i regionalne. Doświadczenia i perspektywy*, F. Kuźnik (red.). Studia KPZK PAN, t. CLIII, Warszawa.
- Tu chcę żyć. Kraków 2030. Strategia Rozwoju Krakowa*, 2018, Kraków.
- Woźniak J., 2015, *Wybrane aspekty zintegrowanego planowania rozwoju, Perspektywa regionalna*, [w:] *Gospodarowanie przestrzenią miast i regionów - uwarunkowania i kierunki*, T. Kudłacz, P. Lityński (red.). Studia KPZK PAN, t. CLXI, Warszawa.
- Zaucha J. et al., 2015. *Terytorialny wymiar wzrostu i rozwoju*. Difin SA, Warszawa.
- .